

Aynur Turan

*F.Köçerli adına
Respublika Uşaq
Kitabxanasının
metodisti*

Daş dövründən bu yana insanların tamaşaya həmişə ehtiyacı olub. Məkr və məhəbbət, əyləncə dolu mərasimlər, məhkəmə və edam səhnələri, qadriator döyüşləri, hətta müharibələr də böyük bir tamaşa idi. Ancaq günlərin birində humanist ionlarla yüklənmiş biri bu gerçək tamaşalardan cana doyub onları səhnəyə köçürdü. Bu səhnədə sevmək də, ölmək də vardı. Sadəcə pərdələr enəndə önlər diriləcək, tamaşa qansız və qadasız ötüşəcəkdi. Pərdənin o üzündəkilər uzun müddət bu sehri "aça" bilməsələr də, teatra inanmışdılar. O inam, bu inam, kosmos əsrində belə səhnədə baş verənləri göz yaşları ilə seyr edənlər, sonuncu pulunu verib teatra bilet alanlar hələ də var. Teatrın vətəni qədim Yunanıstan olsa da, yunan dilində "tamaşa yeri" mənası verən teatr tezliklə bütün dünyaya yayıldı. Teatrı çox sevən yunanlar onu həm də "böyüklər üçün məktəb" adlandırdılar. Qədim yunan əfsanələri teatra zəngin mövzu verdikcə ilk traqediya adlanan pyeslər yaranırdı. "Traqediya" sözü isə yunanca "keçilər mahnısı" deməkdir. Traqediyalarda qəhrəmanlar arasında gedən mübarizə, onların iztirabları, faciəsi təsvir edilirdi. Gülməli səhnəciklərdən isə şən və məzəli pyeslər-komediyalar yaranırdı. Yenə də yunan sözü olan "komediya" "şən sakinlərin mahnısı" deməkdir. Yunanlar tamaşa günündə sübh tezdən yemək-ichmək götürüb teatra toplaşardılar. Tamaşa qurtardıqda xüsusi komissiya seyrçilərin rəyini nəzərə alaraq qələbəni ən yaxşı pyes müəllifinə və ən yaxşı aktyorlara verirdi. Onlar çələng və qiymətli hədiyyələrlə mükafatlandırılırdılar. Teatr sonralar qədim Romada, Şərqlə ölkələrində-Çində, Hindistanda, Yaponiyada da geniş yayıldı. 1948-ci ildə dünya teatr ictimaiyyəti rəsmi olaraq UNESCO-nun himayəsi altında Beynəlxalq Teatr İnstitutunu yaratdı. Dünya teatr xadimləri və təşkilatlarının iştirakı ilə 1961-ci il martın 27-də Vyanada ilk dəfə konqres toplandı. Konqres iştirakçıları belə qərara gəldilər ki, dünya teatr xadimləri bir araya toplaşdığı həmin tarix Beynəlxalq Teatr Günü kimi qeyd olunsun. Belkə də təsadüfüdür, belkə də yox, amma Beynəlxalq Teatr Günü də, Azərbaycan Milli Teatr Günü də mart ayının payına düşür. Tariximizi, mədəni təşəkkülümüzü, milli-mənəvi məfkurəmizi özündə yaşadan məbədlərdən biri də teatrdır. Dünənimizi, bu günümüzü canlandırmaq gələcəyə aparacaq mənəvi yaddaş daşıyıcısı sayılan səhnə, teatr sənət ocağı olmaqdan çixib, milli-mənəvi dərkimizə, kamilləşməyimizə xidmət edib. Onun sayəsində mütə-

rəqqi ideyaları, demokratiya, azadlıq, millilik, və sülh kimi anlayışları küll olaraq dərk etmiş və dünyanın bütün tərəqqipərvər xalqlarına aşılamişiq. Bu bəşəri ideyaların daşıyıcısı olan Azərbaycan teatrının belkə də ən böyük nailiyyəti elə budur. Milli teatrımız öz mənəvi uzaq keçmişlərdən alır. Qədim xalq oyunlarımız və milli bayramlarımızdakı teatr nümunələri fikrimizin isbatıdır. Uzun zaman xalq yaradıcılığında yaşamış bu sənət zamanının axarında professionallıq pilləsinə qalxmışdır. Sənət fədailərinin məbə-

surat əldə etmək üçün həmin millətlərin teatrına getmək kifayətdir. Orada hər şey gün kimi aydındır. Belə ki, binanın daxili və xarici arxitektura baxımından klassik görünümü dövlətin teatra münasibətini, tamaşa ilə ünsiyyət sənətlərinin professional səviyyəsini müəyyən etməkdə, tamaşaçılarla tanışlıq isə həmin xalqın mənəvi dünyası, həyat tərzi, yaşayışı, sənətə və sənət-kara olan qarşı diqqətini aşkarlamağa imkan verir. Beləliklə, dövrün və zamanın barometri olan teatr öz xalqının mənəvi intellektual səviyyəsini, simasını bütün rəngləri ilə bir görüşdə rəsm etmiş olur. XX əsrdə Azər-

ranışı tarixi bizim professional teatrımızın yaşayışıdır. Teatr sənətimiz hər zaman xalqın düşüncə beyni, vuran ürəyi olub. Zamanla teatr çox böyük təbliğət və təşviqat işlərini öz üzərinə götürüb, ideoloji ideyalar səhnədən daha uca səslə yayılıb. Teatrımız hər zaman xalqın ayrılmaz bir hissəsi olub və ona həmişə ləyaqlə xidmət göstərmişdir.

İncəsənətin yaranma tarixi mövcud xalqın təfəkkür tərzi, mənəvi təkamülü ilə bağlıdır. Tarixin "sübh çağır"ndan insanın bircə yaşayış tərzi sabitləşdirən "inam" deyimi ilə yanaşı, real aləmə münasibət özünü ilkin aydın mərasim tamaşalarında

li tamaşaları xalq dramaları əsasında hazırlanırdı. Bütün bunlar Azərbaycanda peşəkar dramaturgiyanın təşəkkülünə və bir qədər sonra dünyəvi teatrın doğuluşuna səbəb olub. XX əsrdə Azərbaycanda maarifçiliyin daha səmərəli və geniş miqyaslı təkamülü başlandı. Həmin inkişafda müstəsna xidmətli olan ziyalılardan biri də mütəfəkkir-filosof Mirzə Fətəli Axundzadədir. Mirzə Fətəli həm də milli peşəkar dramaturgiyamızın banisi-dir.

Daş dövründən bu yana insanların tamaşaya həmişə ehtiyacı olub. Məkr və məhəbbət, əyləncə dolu mərasimlər, məhkəmə və edam səhnələri, qadriator döyüşləri, hətta müharibələr də böyük bir tamaşa idi. Ancaq günlərin birində humanist ionlarla yüklənmiş biri bu gerçək tamaşalardan cana doyub onları səhnəyə köçürdü. Bu səhnədə sevmək də, ölmək də vardı. Sadəcə pərdələr enəndə önlər diriləcək, tamaşa qansız və qadasız ötüşəcəkdi. Pərdənin o üzündəkilər uzun müddət bu sehri "aça" bilməsələr də, teatra inanmışdılar. O inam, bu inam, kosmos əsrində belə səhnədə baş verənləri göz yaşları ilə seyr edənlər, sonuncu pulunu verib teatra bilet alanlar hələ də var. Teatrın vətəni qədim Yunanıstan olsa da, yunan dilində "tamaşa yeri" mənası verən teatr tezliklə bütün dünyaya yayıldı. Teatrı çox sevən yunanlar onu həm də "böyüklər üçün məktəb" adlandırdılar. Qədim yunan əfsanələri teatra zəngin mövzu verdikcə ilk traqediya adlanan pyeslər yaranırdı.

"Məxmər pərdələr arxasından başlanan dünya"

10 Mart Milli Teatr Günüdür

də çevirdiyi milli teatrımızın tarixində təbii ki, ilkin mərhələ olan xalq teatr və dram dərnəklərinin də müstəsna rolu var. Deyirlər ki, hər hansı bir mədəniyyəti və incəsənəti, onun mənəvi intellekti haqqında ilk təəs-

baycanda maarifçiliyin daha səmərəli və geniş miqyaslı təkamülü başlandı. Həmin inkişafda müstəsna xidmətli olan ziyalılardan biri də mütəfəkkir-filosof Mirzə Fətəli Axundzadədir. Mirzə Fətəli həm də milli peşəkar

əks etdirmişdir. **Ov səhnələrinin məişət prosesini, təbiətə, ailə-məişət məsələlərinə baxım, insanın qeyri-təbii qüvvələrə tapınması kimi amillərin bədii ifadəsi kütləvi tamaşalarda çəmləmişdir.** Bu tamaşalarda incə-

kəmə və edam səhnələri, qadriator döyüşləri, hətta müharibələr də böyük bir tamaşa idi. Ancaq günlərin birində humanist ionlarla yüklənmiş biri bu gerçək tamaşalardan cana doyub onları səhnəyə köçürdü. Bu səhnədə sevmək də, ölmək də vardı. Sadəcə pərdələr enəndə önlər diriləcək, tamaşa qansız və qadasız ötüşəcəkdi. Pərdənin o üzündəkilər uzun müddət bu sehri "aça" bilməsələr də, teatra inanmışdılar. O inam, bu inam, kosmos əsrində belə səhnədə baş verənləri göz yaşları ilə seyr edənlər, sonuncu pulunu verib teatra bilet alanlar hələ də var. Teatrın vətəni qədim Yunanıstan olsa da, yunan dilində "tamaşa yeri" mənası verən teatr tezliklə bütün dünyaya yayıldı. Teatrı çox sevən yunanlar onu həm də "böyüklər üçün məktəb" adlandırdılar. Qədim yunan əfsanələri teatra zəngin mövzu verdikcə ilk traqediya adlanan pyeslər yaranırdı.

Teatrı çox sevən yunanlar onu həm də "böyüklər üçün məktəb" adlandırdılar. Qədim yunan əfsanələri teatra zəngin mövzu verdikcə ilk traqediya adlanan pyeslər yaranırdı. "Traqediya" sözü isə yunanca "keçilər mahnısı" deməkdir. Traqediyalarda qəhrəmanlar arasında gedən mübarizə, onların iztirabları, faciəsi təsvir edilirdi. Gülməli səhnəciklərdən isə şən və məzəli pyeslər-komediyalar yaranırdı. Yenə də yunan sözü olan "komediya" "şən sakinlərin mahnısı" deməkdir. Yunanlar tamaşa günündə sübh tezdən yemək-ichmək götürüb teatra toplaşardılar. Tamaşa qurtardıqda xüsusi komissiya seyrçilərin rəyini nəzərə alaraq qələbəni ən yaxşı pyes müəllifinə və ən yaxşı aktyorlara verirdi. Onlar çələng və qiymətli hədiyyələrlə mükafatlandırılırdılar. Teatr sonralar qədim Romada, Şərqlə ölkələrində-Çində, Hindistanda, Yaponiyada da geniş yayıldı. 1948-ci ildə dünya teatr ictimaiyyəti rəsmi olaraq UNESCO-nun himayəsi altında Beynəlxalq Teatr İnstitutunu yaratdı. Dünya teatr xadimləri və təşkilatlarının iştirakı ilə 1961-ci il martın 27-də Vyanada ilk dəfə konqres toplandı. Konqres iştirakçıları belə qərara gəldilər ki, dünya teatr xadimləri bir araya toplaşdığı həmin tarix Beynəlxalq Teatr Günü kimi qeyd olunsun. Belkə də təsadüfüdür, belkə də yox, amma Beynəlxalq Teatr Günü də, Azərbaycan Milli Teatr Günü də mart ayının payına düşür.

dramaturgiyamızın banisidir. Ədib 1850-1852-ci illərdə "Hekayəti Molla İbrahimxəlil kimyager", "Hekayəti Müsyö Jordan həkimi-nəbatət və dərviş Məstəli şah caduküni-məşhur", "Sərgüzəşti-vəzir-xani Lənkəran, "Hekayəti-xırs quldurbasan", "Sərgüzəşti-mərdi-xəsis (Hacı Qara) və 1855-ci ildə "Mürəfiə vəkillərin hekayəti" komediyalarını yazıb. Dramaturqun komediyaları hamısı bir yerə "Təmsilat" adlanır.

Mirzə Fətəli Axundzadə komediyaları "Təmsilat" ı kapitan Mirzə Fətəli Axundzadə adı ilə 1859-cu ildə Tiflisdə çapdan çıxıb. Nəhayət, Mirzə Fətəli Axundzadənin komediyaları milli peşəkar teatrımızın təşəkkülü və inkişafı üçün münbit zəmin olub. Milli teatr sənətimizin yaş əslində xalqımızın tarixi ilə özlülüdür. Çünki teatr tariximizin qaynaqlarını araşdırarkən xalq oyunlarından tutmuş teatrlaşdırılmış mərasim tamaşalarına qədər qədim tarixə malik olan teatr sənətimizin 100 illiklərə şigmədiğinin bir daha şahidi oluruq. Lakin təməli Mirzə Fətəli Axundzadə tərəfindən qoyulan milli dramaturgiyamızın ya-

sənətin bir neçə janrının bir-birini tamamladığını görürük: rəqs, musiqi, mahnı, xor, danışıq, habelə idman-akrobatik növlər həkim-i-nəbatət və dərviş Məstəli şah caduküni-məşhur", "Sərgüzəşti-vəzir-xani Lənkəran, "Hekayəti-xırs quldurbasan", "Sərgüzəşti-mərdi-xəsis (Hacı Qara) və 1855-ci ildə "Mürəfiə vəkillərin hekayəti" komediyalarını yazıb. Dramaturqun komediyaları hamısı bir yerə "Təmsilat" adlanır.

"Traqediya" sözü isə yunanca "keçilər mahnısı" deməkdir. Traqediyalarda qəhrəmanlar arasında gedən mübarizə, onların iztirabları, faciəsi təsvir edilirdi. Gülməli səhnəciklərdən isə şən və məzəli pyeslər-komediyalar yaranırdı. Yenə də yunan sözü olan "komediya" "şən sakinlərin mahnısı" deməkdir. Yunanlar tamaşa günündə sübh tezdən yemək-ichmək götürüb teatra toplaşardılar. Tamaşa qurtardıqda xüsusi komissiya seyrçilərin rəyini nəzərə alaraq qələbəni ən yaxşı pyes müəllifinə və ən yaxşı aktyorlara verirdi. Onlar çələng və qiymətli hədiyyələrlə mükafatlandırılırdılar. Teatr sonralar qədim Romada, Şərqlə ölkələrində-Çində, Hindistanda, Yaponiyada da geniş yayıldı. 1948-ci ildə dünya teatr ictimaiyyəti rəsmi olaraq UNESCO-nun himayəsi altında Beynəlxalq Teatr İnstitutunu yaratdı. Dünya teatr xadimləri və təşkilatlarının iştirakı ilə 1961-ci il martın 27-də Vyanada ilk dəfə konqres toplandı. Konqres iştirakçıları belə qərara gəldilər ki, dünya teatr xadimləri bir araya toplaşdığı həmin tarix Beynəlxalq Teatr Günü kimi qeyd olunsun. Belkə də təsadüfüdür, belkə də yox, amma Beynəlxalq Teatr Günü də, Azərbaycan Milli Teatr Günü də mart ayının payına düşür.

(davamı gələn sayımızda)